

It has been established that the following approaches can be used when developing and implementing the system of incentives: remuneration system improvement; promotion policy improvement; increase of labour attractiveness and material conditions improvement; expansion and promotion of employee participation in management; social conditions improvement for employees of enterprise; creation of a positive psychological microclimate in teams; moral incentives implementation.

Key words: *system of incentives, standards accepted, of financial and moral incentives, motivation.*

Стаття надійшла 19 жовтня 2016 р.

УДК 33.330.3

**С. М. Лихолат,
О. І. Завійський**

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОСЛУГ МАЛОГО БІЗНЕСУ

(на прикладі автотранспортних підприємств)

Обґрунтовано доцільність залучення інвестиційних ресурсів під час впровадження інноваційних процесів у діяльність автотранспортних підприємств. Здійснено аналіз дефініцій «інвестиції» та «інновації». Розглянуто вплив інвестиційно-інноваційної діяльності на рівень конкурентоспроможності малого бізнесу на прикладі автотранспортного підприємства. Доведено взаємообумовленість між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуги автотранспортного підприємства й фазами його життєвого циклу. Окреслено етапи та параметри управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства.

Ключові слова: *інвестиційно-інноваційна підтримка, інвестиційно-інноваційне забезпечення, інвестиційно-інноваційна діяльність, автотранспортне підприємство (АТП), малий бізнес, конкурентоспроможні послуги.*

Постановка проблеми. Динамічний розвиток науково-технічного прогресу, загострення конкурентної боротьби та орієнтація на європейські стандарти господарювання вимагають від представників малого бізнесу загалом та автотранспортних підприємств зокрема безперервної реалізації якісно-структурних змін та оновлень для утримання фактичних позицій на ринку і розширення його пріоритетних сегментів. За умов, коли традиційні методи ведення конкурентної

боротьби себе вичерпують і стають не спроможними повною мірою забезпечувати очікуваного від них соціально-економічного ефекту, виникає доцільність реструктуризації сучасних підходів до забезпечення конкурентоспроможності послуг автотранспортних підприємств, особливо на рівні малого бізнесу, що ґрунтуються на якісно нових інвестиційно-інноваційних підходах.

Залучення інвестиційних ресурсів для покращення конкурентних переваг і забезпечення прогресивних перетворень є стратегічно важливою складовою реалізації інвестиційного потенціалу автотранспортних підприємств, особливо в розрізі їх як представників малого бізнесу.

Стан дослідження. Залучення інвестиційних ресурсів регулюється головню Законом України «Про інвестиційну діяльність», де в статті 1 трактовано інвестиції як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [1]. Науковець О. Туманова характеризує інвестиції як важливу невід'ємну складову наявного економічного та соціального потенціалу (зовнішній аспект) і, водночас, як результат використання ресурсних та інституційно-організаційних можливостей суб'єкта господарювання, де інвестиції наділено властивістю до акумулювання капіталу [2, с. 99].

На думку Н. Ковтун, інвестиції доречно трактувати як довгострокове вкладання коштів у різні види економічної діяльності, що формують корисний соціально-економічний ефект. Такий підхід є універсальним, тому що спрощує розуміння сутності інвестицій, адже соціально-економічний ефект можна розглядати і як отримання прибутку, і як захист від ризику [3, с. 27].

Комплексно економічну природу інвестицій у своїх дослідженнях характеризує Д. Левчинський, позиціонує їх крізь призму: 1) об'єкта економічного управління; 2) форми залучення заощаджень в економічний процес; 3) способу використання накопиченого капіталу; 4) альтернативної можливості вкладення капіталу в будь-яку сферу господарської діяльності; 5) джерела генерування ефекту від підприємницької діяльності; 6) об'єкта ринкових відносин; 7) об'єкта власності та розпорядження; 8) об'єкта тимчасової переваги; 9) носія чинника ризику; 10) джерела чинника ліквідності [4, с. 132–135].

До речі, найвища ефективність інвестицій забезпечується в процесі фінансування інноваційних проектів [5]. Це обумовлюється, передусім, їх нетрадиційністю та нетиповістю, що дає змогу агресивно захопити незаповнену споживчу нішу на споживчому ринку шляхом

формування унікальних переваг, які є недоступними для головних конкурентів.

Вагомий внесок у сегмент емпіричних досліджень інновацій зробив відомий український учений М. Туган-Барановський, який одним з перших встановив взаємозв'язок між причинами економічних криз та особливостями відтворення основного капіталу [6].

На думку М. Корінько, інновації – це нововведення з використанням досягнень науково-технічного прогресу, що забезпечує відновлення основних засобів, оптимальне використання доступних ресурсів, енергозбереження за впровадження нових технологій та покращення кінцевих економічних показників господарюючих суб'єктів [7, с. 150]. Своєю чергою, І. Волошин характеризує інновації як новостворений чи вдосконалений продукт, котрий формується внаслідок нової комбінації господарських чинників і застосування первинних технологій або ж є результатом удосконалення організації виробництва чи збуту та відображає попит на науково-технічні знання у сфері задоволення споживчих потреб, який, незважаючи на наявність надмірних ризиків, зумовлює формування корисного соціально-економічного ефекту [8, с. 264].

З погляду процесу трактують поняття «інновація» Д. Черваньов та Л. Нейкова, під час безпосереднього перебігу якого завдяки практичному використанню продуктів розумової праці (ідей, відкриттів, винаходів тощо) створюються кращі за властивостями нові види продукції та нові технології, які внаслідок появи на ринку як нововведення, можуть забезпечити надходження додаткового доходу [9, с. 25].

Отже, **метою** статті є опрацювання наукових підходів до характеристики інновацій та усунення неточностей у тлумаченні їхньої теоретичної сутності у процесі провадження діяльності підприємств малого бізнесу (на прикладі автотранспортного підприємства).

Виклад основних положень. Перш за все наголосимо, що, попри наявність деяких розбіжностей серед учених стосовно тлумачення теоретичної суті інновацій, одностайною є думка, що їхньою якісною змістовною ознакою є новаторський характер, який досягається завдяки науково-технічній складовій. Підвищення ефективності її використання передбачає необхідність не лише створення сприятливого клімату для інвестицій в автотранспортній галузі в адміністративному середовищі шляхом активізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, спрощення процедур інвестиційного процесу з метою нівелювання негативного впливу бюрократичної складової (зокрема, використання електронного врядування), оптимізації співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та іноземними інвестора-

ми [10], але й визначення концептуальних засад управління інноваційним розвитком автотранспортного підприємства, що є пріоритетним для інвестування, з метою максимізації корисного ефекту завдяки вкладеним грошовим коштам.

Необхідність забезпечення належної інвестиційно-інноваційної підтримки конкурентоспроможності послуг малого бізнесу загалом та автотранспортних підприємств зокрема обумовлюється такими чинниками, як: 1) постійні зміни ринкових настроїв і вподобань споживачів, що потребує безперервного пошуку нестандартних підходів до їх задоволення; 2) розширення переліку пріоритетних напрямів господарювання внаслідок появи нових технологій і можливостей, що вони їх продукують; 3) прихід на внутрішній ринок автотранспортних послуг потужних міжнародних компаній з іноземним капіталом, ефективне ведення конкурентної боротьби з якими потребує імплементації структурних змін та інновацій; 4) забезпечення розширеного відтворення та формування корисного соціально-економічного ефекту, що апіорі потребує реалізації інвестицій та впровадження інновацій; 5) об'єктивна доцільність диверсифікації ризиків функціонування автотранспортних підприємств; 6) доцільність уникнення інерційного характеру розвитку автотранспортного підприємства в структурі етапів його життєвого циклу; 7) подолання негативних проявів недобросовісної конкуренції та девіантної поведінки основних «гравців на ринку».

Синергія одночасного поєднання корисного ефекту, отриманого від реалізації інвестицій та впровадження інновацій, формує адекватне організаційно-економічне забезпечення динамічної конкурентоспроможності розвитку цільового об'єкта малого бізнесу, що в сегменті надання послуг автотранспортних підприємств трансформується в такі переваги: 1) розширення асортименту доступних послуг для споживачів, підвищення якості їх надання; 2) забезпечення техніко-технологічної модернізації автотранспортного підприємства та реструктуризації його внутрішніх бізнес-процесів; 3) формування мультиплікатора стимулювання процесів революційного розвитку та розширеного відтворення автотранспортного підприємства на засадах інвестиційно-інноваційної складової; 4) створення ресурсної бази для мінімізації ризиків; 5) поява обґрунтованих можливостей і реальних перспектив освоєння нових ринків надання автотранспортних послуг шляхом покращення їхніх споживчих властивостей та інтенсифікації перевізного процесу.

Інвестиційно-інноваційне забезпечення вимагає своєчасного структурного коригування, реорганізації та адаптації відповідно до

наявних умов економічного середовища, що сформувалися в конкретний період часу. Таким чином, необхідність системного управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортних підприємств обумовлюється не лише поступальним розвитком науково-технічного прогресу, що формує інноваційних сегмент їх надання, а й циклічністю фаз їхнього життєвого циклу (рис. 1).

Рис. 1. Взаємообумовленість між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуги автотранспортного підприємства та фазами її життєвого циклу

Джерело: власна розробка.

Ефективне управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства дає змогу подолати інерційний характер його розвитку, уникнути стагнації процесів та утримувати зайняті позиції на ринку автотранспортних перевезень.

У структурі системи управління інвестиційно-інноваційною діяльністю прийнято виокремлювати такі чотири складові елементи: керуючу, керовану, наукову підсистему та підсистему забезпечення.

Вхідні параметри системи приймають пріоритетні ресурси, тоді як вихідні забезпечують формування інноваційного продукту. Керуюча підсистема формалізується на основі цілей, функцій і методів управління.

Своєю чергою, наукова підсистема орієнтована на проведення експериментальних досліджень, проектування конструкторських розробок, організацію патентної та ліцензійної діяльності. Інформаційну, ресурсну, методологічну і правову підтримку здійснює підсистема забезпечення, тоді як керована підсистема формалізується з процесів безпосереднього здійснення інноваційної діяльності [11, с. 39]. Попри те що управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг АТП є безперервним процесом, який потребує постійної організаційно-економічної підтримки ефективності його розвитку, все ж таки його можна структурувати в межах основних етапів, що представлено на рис. 2.

Серед параметрів, що визначають концептуальні характеристики управління інвестиційно-інноваційною діяльністю автотранспортного підприємства, виокремлюють:

- 1) тип інвестиційно-інноваційного проекту, що характеризує його з погляду спрямованості на інтенсивні чи екстенсивні засади розвитку автотранспортного підприємства;
- 2) співвідношення рівнів ризику та прибутковості;
- 3) склад інвестиційно-інноваційного проекту;
- 4) формат освоєння інвестицій.

Перший передбачає необхідність визначення наперед чітких рамок, у межах яких відбуватиметься поділ інвестиційних ресурсів. У такий спосіб формуються кошики інвестиційно-інноваційних проектів з конкретними характеристиками.

Своєю чергою, другий формат освоєння інвестицій визначає доцільність формування гнучкого інвестиційного портфелю, що оперативно змінюється залежно від конкретних обставин економічного середовища функціонування автотранспортного підприємства [12, с. 83].

Рис. 2. Етапи управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства

Джерело: власна розробка.

Вказані параметри не лише формують стратегію управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства, але й визначають особливості здійснення тактико-оперативних заходів у межах цього управління, що в сукупності впливає на вибір джерел фінансування інвестиційно-інноваційного проекту, його масштабність, строк окупності та побудову превентивних механізмів нівелювання потенційних загроз зриву його реалізації.

Формалізація характеристик, методичних підходів і засобів управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортних підприємств залежить від обраної пріоритетної форми реалізації цього забезпечення, з-поміж яких, зокрема, виокремлюють: 1) розробку абсолютно нової послуги на ринку автотранспортних перевезень; 2) впровадження послуги, що є новою для конкретного підприємства; 3) інвестиційно-інноваційну реструктуризацію наявного портфелю послуг автотранспортного підприємства. Тимчасом реструктуризація вже наявного портфелю послуг і забезпечення їх інноваційного спрямування ґрунтується на реалізації заходів не так революційного, як еволюційного характеру.

Ефективність управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства в стратегічному вимірі залежить від трьох ключових факторів. Перший пов'язаний із безпосередньою можливістю доступу до джерел залучення інвестиційно-фінансових ресурсів у конкурентну боротьбу, що визначається і внутрішнім потенціалом підприємства, і рівнем його співпраці та взаємодії з фінансовими інституціями. Другий фактор передбачає організацію науково-технічної складової функціонування підприємства. Третім важливим фактором, що визначає ефективність управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг АТП, є професійні компетенції, кваліфікація та рівень інтелектуального розвитку кадрового персоналу підприємства. З огляду на те, що управління інноваційними процесами потребує неодмінного володіння сучасними знаннями, уміннями і навичками, котрі в умовах динамічного розвитку науково-технічного прогресу мають високу здатність до «старіння», важливе місце в забезпеченні ефективності управління інвестиційно-інноваційною діяльністю відводиться створенню умов для навчання, розвитку та перепідготовки персоналу підприємства. Цілком логічно, що концептуальні характеристики управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг АТП диференціюються залежно від їхньої галузевої спрямованості.

Закономірно, що в умовах динамічної зміни параметрів економічного середовища функціонування автотранспортних підприємств система управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності їхніх послуг еволюціонує та адаптується до обставин, які сформувалися на конкретний період часу, що коригує цілі, методи, завдання і тактико-оперативний інструментарій управління таким забезпеченням.

У цьому контексті важливими є наявність високих адаптивних властивостей внутрішніх організаційних структур підприємства, налагодження гнучких ділових відносин із контрагентами, а також готовність працівників підприємства до сприйняття цих змін і забезпечення ефективного процесу їх реалізації.

Таким чином, система управління інвестиційно-інноваційною діяльністю АТП одночасно виступає і суб'єктом впровадження структурних змін, і об'єктом трансформаційних процесів, що вимагає націленості на формування здатності до саморегуляції та саморозвитку.

Висновки. Підсумовуючи дослідження концептуальних засад управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг автотранспортного підприємства, вважаємо, що під цим поняттям слід розуміти організований процес створення адекватної фінансової, економічної, техніко-технологічної та наукової підтримки радикальної модернізації якісно-споживчих властивостей автотранспортних послуг, що, відповідно до сформованих викликів економічного середовища, дає змогу здійснювати своєчасну реструктуризацію бізнес-процесів, пов'язаних із наданням цих послуг, мобілізацію ресурсного потенціалу в напрямі посилення конкурентних позицій останніх на ринку та підвищення ефективності господарювання автотранспортного підприємства, що в сукупності забезпечує формування корисного економічного ефекту не лише в самому автотранспортному підприємстві, а й у малому бізнесі загалом.

Управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг малого бізнесу (на прикладі автотранспортного підприємства) можна розглядати в контексті: 1) ініціювання радикальних змін, доцільність упровадження яких обумовлена об'єктивними вимогами та сформованими тенденціями на ринку автотранспортних послуг; 2) імплементації досягнень науково-технічного прогресу в господарську діяльність підприємства, що потребує адекватного фінансування та мінімізації ймовірності виникнення потенційних ризиків, які пов'язані з процесом впровадження пріоритетних проектних розробок; 3) реструктуризації традиційних підходів до організації

надання автотранспортних послуг, що орієнтована на покращення їхніх споживчих характеристик і підвищення рівня відповідності функціональним критеріям конкурентоспроможності.

Отже, важливість досліджуваної проблеми об'єктивно вимагає подальшого аналізу управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням конкурентоспроможності послуг АТП та розробки дієвих заходів задля підвищення ефективності цього управління в сучасних умовах господарювання підприємств малого бізнесу.

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України № 1560-ХІІ від 18.09.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/1560-12/ed20100723>.

2. Туманова О. А. Еволюція підходів до сутності інвестицій / О. А. Туманова // *Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – № 121. – С. 97–100.

3. Ковтун Н. Теоретичні засади інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: співвідношення основних понять та категорій / Н. Ковтун // *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. – 2008. – № 101. – С. 25–29.

4. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу / Д. Л. Левчинський // *Механізм регулювання економіки*. – 2011. – № 2. – С. 131–139.

5. Федоренко В. Г. Інвестування: підручник / В. Г. Федоренко. – 2-ге вид. – К.: Алерта, 2008. – 448 с.

6. Туган-Барановський М. І. Промислові кризи в сучасній Англії, їхні причини і вплив на господарське життя / М. І. Туган-Барановський. – СПб., 1984. – 390 с.

7. Корінько М. Д. Інновації у діяльності суб'єктів господарювання / М. Д. Корінько // *Актуальні проблеми економіки*. – 2009. – № 5 (95). – С. 149–154.

8. Волошин І. Визначення економічної сутності інновацій як об'єкта обліку і аналізу / І. Волошин // *Економічний аналіз*. – 2008. – Вип. 3 (19). – С. 261–264.

9. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К.: Знання, 1999. – 516 с.

10. Базиліук А. Механізм реалізації інвестиційного потенціалу автотранспортних підприємств в Україні / А. Базиліук, В. Гордієнко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – № 10 (148). – С. 84–92.

11. *Инновационный менеджмент* / Л. Н. Оголева, В. М. Радиковский, В. Н. Сумароков и др.; под ред. Л. Н. Оголевой. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 238 с.

12. Подвальна Г. В. Механізм розроблення інвестиційних планів автотранспортного підприємства / Г. В. Подвальна // *Економіка і регіон*. – ПолтНТУ, 2013. – № 2 (39). – С. 82–86.

Лихолат С. М., Завийский О. И. Инвестиционно-инновационное обеспечение конкурентоспособности услуг малого бизнеса (на примере автотранспортных предприятий)

Обоснована целесообразность привлечения инвестиционных ресурсов при внедрении инновационных процессов в деятельность автотранспортных предприятий. Осуществлен анализ дефиниций «инвестиции» и «инновации».

Рассмотрено влияние инвестиционно-инновационной деятельности на уровень конкурентоспособности малого бизнеса на примере автотранспортного предприятия. Доказана взаимообусловленность между управлением инвестиционно-инновационным обеспечением конкурентоспособности услуги автотранспортного предприятия и фазами его жизненного цикла. Определены этапы и параметры управления инвестиционно-инновационным обеспечением конкурентоспособности услуг автотранспортного предприятия.

Ключевые слова: инвестиционно-инновационная поддержка, инвестиционно-инновационное обеспечение, инвестиционно-инновационная деятельность, автотранспортное предприятие (АТП), малый бизнес, конкурентоспособные услуги.

Lykholat S. M., Zaviysky O. I. Investment and innovative promotion of competitiveness of small business services (as exemplified by the motor transport companies)

The article reinforces the necessity of involvement of the investment resources in course of implementation of innovative processes in to the small business activities (as exemplified by the motor transport companies). A direct correlation between the activities of the motor transport companies and the investment and innovative approaches used in the process of their activities has been discovered. The research determines the role of the socio-economic impact on the process of restructuring of the existing approaches to ensuring the competitiveness of motor transport company services. The definitions of «investment» and «innovation» have been analyzed by both the domestic and the Ukrainian scientists. The article researches the influence of investment and innovative activities on the competitiveness of the motor transport companies. The role of the government authorities and the local government bodies in the administrative environment of the motor transport companies is addressed. The study proves the interdependence between the management of the investment and innovative promotion of competitiveness of the motor transport company services and the phases of its life cycle. The effective management of investment and innovative promotion of competitiveness of the services of the motor transport companies is proved important in terms of prevention of stagnation and maintenance of the trucking competitiveness. The stages of management of investment and innovative promotion of competitiveness of the motor transport company services are structured. The criteria of conceptual characteristic of the management of investment and innovative activities of the motor transport companies are outlined. The article emphasizes the necessity of using the methodological approaches and controls of investment and innovative promotion of competitiveness of the services of the motor transport companies in the light of the priority forms of imple-

mentation of this promotion. The system of management of investment and innovative activity of the motor transport companies is explained as both the subject of structural change implementation and the object of transformation processes in the overall system of small business. The research offers the stages and the criteria of management of investment and innovative promotion of competitiveness of the services of the motor transport companies.

Key words: *investment and innovative support, investment and innovative promotion, investment and innovative activities, motor transport company, small business, competitive trucking services.*

Стаття надійшла 4 листопада 2016 р.

УДК 338.26

О. І. Пацула

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто стан нормативно-правового та інституційного забезпечення соціально-економічного партнерства в Україні. Визначено проблемні питання його становлення, зокрема суперечливість законодавчого та організаційного поля, відсутність соціального діалогу, відповідно, балансу інтересів держави і приватного інвестора, та єдиних підходів до формування системи звітності за виконанням укладених договорів соціально-економічного партнерства.

З'ясовано, що для практичного запровадження і розвитку системи соціально-економічного партнерства потрібно проведення цілеспрямованої послідовної державної політики, напруженої на формування сприятливого клімату для розроблення й реалізації проектів соціально-економічного партнерства.

Ключові слова: *соціальне партнерство, соціальний діалог, соціально-економічне партнерство, державно-приватне партнерство, соціальна звітність.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення держава не в змозі самостійно подолати кризові явища в економіці, які супроводжують її упродовж тривалого часу. Зниження реальних доходів населення, його купівельної спроможності, падіння попиту на продукцію підприємств зумовлюють потребу забезпечення економічної та соціально-регулюючої взаємодії держави, приватних структур, трудового колективу, пріоритетності суспільних інтересів та формування і становлення